

„Ha már semmi se vagyok, legalább kortárs vagyok...”

Valaki Atlantisz birodalmából

A József körúton az éles, hideg fényben, a lázas tülekedésben mintha valóban amaz elszüllyedt városban lennénk, Atlantiszban. Itt a körút–Üllői út sarkon a hetvenhét-hetvenkilences számú tömb telibe kapja a napfényt. A belső udvar közepét élénkzöld lepedék borítja az örök árnyéktól és nyiroktól, a lépcsőházban akváriumfény dereng. A második emeleti ajtó azonnal felpattan a csengetésre. A házigazda, Zórád Ernő grafikusművész megadóan széttárja karjait: kérdezz! Mindössze nyolcvanhét évről kell(ene) most kvintesszenciális képet rajzolnunk.

Nem először érzem ezt, műtermekben vagy egy-egy ilyen „sűrű szövétű” művészlakásban járva: mintha a tárgyak, a témák ellebegnének valahová, ürügyet kínálva ahhoz, hogy a festő valamást tegyen örömről, szomorúságról, vágyról vagy félelemtől, ezerféle dologról, s hogy főként *öt magát* látom egy belső tájban, amely „csak” elindított benne egy intenzív lelki folyamatot. Hát... ami Zórád Ernő életének intenzitását illeti, abban hiba nem volt. Első szakaszát saját szerzésű és illusztrálású könyvében (*Egy vándorfestő ifjúságai 1911–1951*) foglalta össze 1970-ben. A könyv elsüllyedt, mint annyi más kiváló mű.

– Meg kellene írni a folytatását is, „a vándorfestő öregségeit”, mondja, utánozhatatlan fanyar fintorral. De már nem lehet! Hogy miért nem? Mert ciniikus egykedvűséggel és szemérmetlen nyíltsággal söprik le az asztalról. Nem tudom feledni, most nyolcvanhét évesen sem: hogyan lehet valakiből művészt „csinálni”, és utána elásni, elkapálni, minden indok nélkül!?

(*És beszélni kezd, percenként felpattan, előszed valamit, fellapoz, rámutat, s áradó hőszéggel mesél.*)

Láthatott egy világot az altató csend hosszú ideje után széttörbanni, majd lassan megérni az újabb robbanást. Átéltette az ellentmondást nem tűrő új „render”, amely mindent elsöpört, mindent megkérdőjelezett, de válaszolni egyetlen életbevágó kérdésre sem tudott igazán. Még gyerekkorral élte meg a felvidéki dzsentrivilág finom lecsúszásának drámáját. Az or-

szág szétdarabolása után, ezzel egyidejűleg a családja is széthullott.

A változatosságnak hiányára nem panaszkodhatott az ifjú vadzseni, és ösztönös entellektüel. Amit megtanult, roppant süllyal döngölte bele az élet. Pórusokba maródó szegénység, zsigerekbe tépő éhség; az „alulnézet” sajátos, komor élénkségű varázsa; foci- és lóversenypályák extázisa; és nők! Babiloni tobzódások, és holdra vonító vadromantikus vergődések. Aztán az első kitérősek. Ha ceruza került a kezébe, felhúzott gépezetként azonnal működni kezdett. Mint mondja, heves mozgásingereinek villamos kisüléseivel szikráztatta tele a kartonlapokat. Rajzolni kellett, mindent, ami a szeméi elé került – és amit el lehetett adni. *Élni kellett!* A Corvin áruházban káprázatosnak tűnő napi tízpengős állást kapott szinte gyerekkorától, mint reklámgrafikus. És akkor megrázó hír érkezett: bontják a Tabánt! Rajongva szeretett íróját, Krúdy Gyula is éppen akkor halt meg.

Zórád Ernő ekkor hatalmas akcióba fogott: elkezdte átmenteni a Tabánt, „a háromszáz éves kártyavárat” a halhatatlanságnak. Rajztömbjével felfegyverkezve versenyre kelt a falakba szaggató bontócsákányokkal, törmelékdobok között botladozva rajzolt, színvázlatokat dobott fel extatikus állapotban, a Kereszt téren, a Fehér sas téren, a Harkály, a Holdvilág, az Aranykacsa, a Gyökér, a Hadnagy utcában – mindenütt! Majd a Mélypincében pihent ki magát, az ötszáz éves füstös boltívcek alatt, ahol Krúdy Gyula mámoros, megszentelt emlékezete lebegett.

(*Tápn-albumát a szokásos fanyalgás fogadta. Márni Sándor lelkesedett érte őszinte hevülettel, az a Márni, aki „bontócsákányra érett csótánymenthelynek” nevezte a Tabánt. Aztán Krúdy Zsuzsa hathatós segítségével megjelent a Tabán-album 1983-ban. Utána három kiállítása nyílt meg a Derkovits teremben. Egyedülálló anyag volt, és egy szál elkel.*)

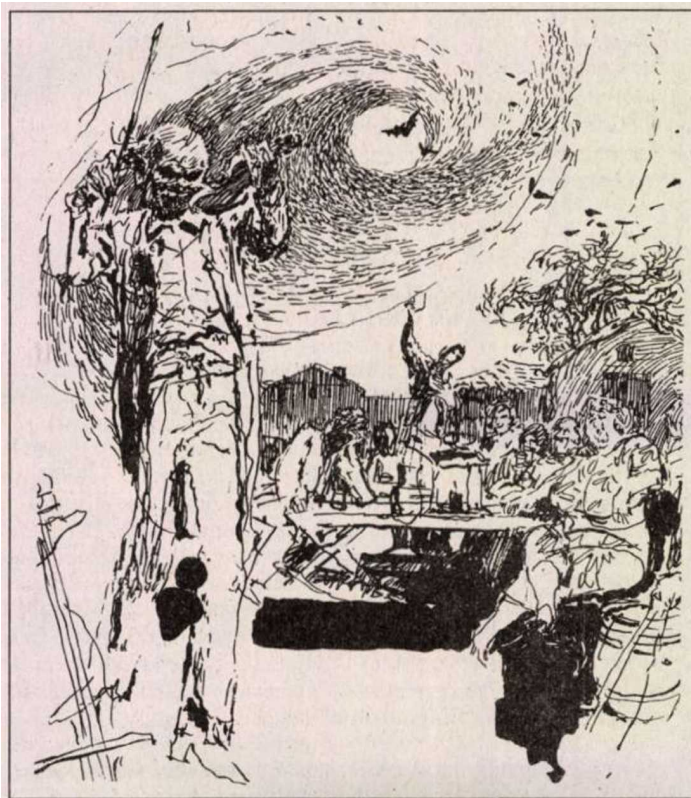
Zórád Ernőt „leírták” a könyvszakma pozíciókba kapaszkodó auktora. Képregények kezdett rajzolni megveszekedett műgonddal, lélekkel, be-

leérzéssel és hitelességgel. A gyerek- és ifjúsági lapokban kétszáznál több művet varázsolt láthatóvá, felgerjesztve utánuk az olvasási vágyat. Itt is nyílt volna egy lehetősége a nagy kitörésre. Ennyit mond erről:

– Olasz meghívásra vehettem volna részt 1970 nyarán a

re, és feldobtam néhány vázlatot. Már az első azonnal elkelt tíz dollárért. Ekkor azonban jobbról-balról elkapott két festőnek álcázott olasz, és „átkozott német” felkiáltásokkal rútul elzavartak.

Dolgozni! Zórád Ernő méretlenül sokat dolgozott hosz-

Végzetvalcer

Zórád Ernő grafikája

Műcsarnokban kiállított *Művészi képregény* című antikrimivel, mely Braque, Picasso, Chagall, Miro, Arp stílusában készült. Mit álszerénykedjem: egyedülálló mű volt és nagy siker! Előírás szerint adtam át az anyagot az arra illetékes hivatalnak.

– Aztán árván ténferegtem teremről teremre a *Balluado San Paulo* középkori várában. Az anyagot későn hozták, és azonnal visszavitték. A hivatal utánam nyúlt, és taccsra tett. A vendéglátók egyik jótét lelke, Rinaldo Traini megszánt, és a három nap múlva esedékes visszautazásig elhelyezett egy kuplerájként fungáltatott mocsok zugszállodában, nem is titkolt röhögőgörcsökkel küzdve. De nekem ennivalóra se volt pénzem. Akkor (ó, régi reflexek!) kiballagtam a *Fontana di Trevi-*

szű élete során. Minden munkájából zenei hangok szüremlenek elő, tétova mélyhegedűfutatok. Remek Karinty-grafikáján is a cirkusz artistája látható, aki fenn, az életveszélyesen kilengő inga csúcsán forró verejtékben úszva játszani kezdi a dalt, amelyet már régóta hallott zenengi és zokogni a szívében.

Zórád Ernő, a nyolcvanhét éves, friss erejű művész hamarosan ajándékkal lep meg mindnyájunkat: a *Krúdy-albummal!* Ezt a művet fellapozva meg fogjuk érezni azt a titkos áramot, és meg fogjuk hallani azt a bizonyos néma mélyhegedűhangot, mely e nagy varázsló írásainak értelme. (*Ahogy Márni Sándor mondja e hangról: „mint egy feloldotta a magyar glóbuszt a tehetetlenség és a nehéz kérdés törvényének súlyától.”*) Jelenjen meg tehát az

álomszerű, tenger alatti hangulatokban *Alvinczi Eduárd* „a *tarár kán*”, aki eszeveszett göggyében és világundorában olykor már önmagával sem igen állt szóba. Tűnjék fel lapjain *Rezeda* szerkesztő a szűk budai utcákon, amidőn a falakból régi királyok szellemei léptek ki, és árnyaik az őszi éj ködeiből, ódon tornyok harangütéseiből és sápatag holdfényből voltak egybeszőve. *Rezeda Kázmér* pedig kalap levéve, tisztelettel üdvözölte őket. Legyenek láthatóvá a Fehér Ló fogadó dűsan terített asztalai középkorias (zűtéli estéken, és máramarosi rengeteget függönyként beborító hősés, mely olyan volt, mintha az óriások ordókerülője pipára gyűjtván telepőfékelte vón a világot. És a nők! – a rejtélyes mályvaszínű dámák, a forróvérű, hazug kisasszonyok, kiknek lábnyoma gyöngyvirág illatú volt a hóban.

– Nők nélkül nem megy! – szögezi le a mester nemes egyszerűséggel. Nélkülük semmi sem megy! Három házasság, három leánygyermek, nyolc unoka után, most egy olyan kapcsolatot vizs színeket és fényt a minden napjaimba, amilyenről mindig álmodtam. Koromnál(unknál) fogva ez maga a testetlen, letisztult harmónia, az éteri, a lovagi szerelem. „*Rezeda Kázmérságom*” most ért a zenitre. Ha végignézem az életemet, e tekintetben is, első hitvesemtől kezdve, aki tigrisidomár volt, én meg megszöktettem, minekutána én kerültem be a ketrecbe... egészen eddig... hát mit is mondjak még erről?

Ahogy így elnézlek, kedves bátyám, (*mert közben megtörtént a pertuivás becses és meghitt mozzanata*), ahogy még mindig „*be tudod mozogni*” a szobákat, mint annak idején a focipályákat, képtől képig *Balassi Bálint*-től a sátánnal kvaterkázó *Madáchon* át *Karinty* verejtékeze hegedülő artistájáig, és a jó festményekig, kissé *Hoffmannos* jelenségnek tűnsz, polgárnak álcázott hatalmas varázslónak. Végül is a végzetnek ebben a tobzódásában valószínűtlen pályát futottál be. Teremtették magadnak egy saját Édenkertet szépségből, életkedvből, szellemi izgalomból, humorból és szeretetből. Te vagy a győztes!

Baróti Szaboles